

students) under profound social transformations caused by martial law and the tasks of Ukraine's post-war reconstruction. The educational system is shown to function in conditions of multifactorial transformations combining crisis-related (war), reform-related (the New Ukrainian School), and technological (digitalisation) aspects. It is substantiated that the transformation of the school's role towards strengthening its psychosocial support function is becoming a key factor. The main psychological and pedagogical determinants are grouped into four components: psychosocial, managerial, didactic-methodological, and innovation-technological. It is concluded that effective management of transformations is possible only under systemic support of mental health and the development of a humanistic philosophy of educational partnership.

Keywords: psychological and pedagogical factors; transformations; martial law; post-war reconstruction; resilience; emotional management; psychosocial support; educational partnership; artificial intelligence.

УДК 373.5.018.4.091.212.7

Подано до редакції: 01.09.2025

Прийнято після рецензування: 17.10.2025

Затверджено до друку: 22.12.2025

Опубліковано: 29.12.2025

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-35-44-57>

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Світлана Трубачева, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1400-9773>

trubachevas@gmail.com

Поліна Замаскіна, директор гімназії № 290, м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-9952-8918>

innovacia@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено аналізу особливостей реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат учнів гімназії в умовах змішаного навчання та можливостей цифрових інструментів та електронних освітніх додатків у навчально-методичному забезпеченні цих технологій.

Подолання освітніх втрат в умовах змішаного навчання передбачає діагностику, адаптивне планування процесу компенсації цих втрат на основі підходів індивідуалізації

та диференціації навчання, застосовуючи при цьому гнучкі методики та технології змішаного навчання, психологічну підтримку та співпрацю учасників процесу. На ефективність цього процесу істотно впливає використання цифрових інструментів та електронних освітніх додатків у таких аспектах, як: діагностичні засоби виявлення прогалин, індивідуалізація та диференціація шляхів їх подолання в процесі реалізації педагогічних технологій в умовах змішаного навчання учнів гімназії.

Ключовими напрямками застосування цифрових технологій для подолання освітніх втрат учнів в умовах змішаного навчання було визначено такі: індивідуалізація, диференціація та адаптація (використання цифрових інструментів дає змогу вчителям створювати персоналізовані навчальні плани та матеріали, що відповідають потребам і рівню знань кожного учня); інтерактивні та гейміфіковані ресурси; миттєвий зворотний зв'язок; можливості для консультацій та підтримки; розвиток навичок (використання цифрових технологій сприяє розвитку в учнів умінь самостійного набуття знань, критичного мислення, креативності, пам'яті та навичок вирішення проблем; також це допомагає учням розвивати цифрові навички); психосоціальна підтримка (цифрові технології можуть використовуватися для надання психосоціальної підтримки учням, які пережили травматичні події).

Подальшого розвитку набувають технології діагностування та компенсування освітніх втрат учнів, які мають значною мірою ґрунтуватися на диференційованому підході до розроблення тестів, цифрових додатків та електронних освітніх ресурсів.

Ключові слова: технології подолання освітніх втрат учнів; цифровізація освіти.

Постановка проблеми. Педагогічні колективи закладів загальної середньої освіти України, адаптуються до організації освітнього процесу в умовах тривалої війни. Кожен заклад будує свою систему роботи, зокрема й у напрямі подолання освітніх втрат та недоліків у знаннях і навичках учнів засобами педагогічних технологій. Технології подолання освітніх втрат – це сукупність методів, стратегій та заходів, спрямованих на усунення прогалин у знаннях та навичках учнів. Вони охоплюють діагностику рівня знань, розроблення індивідуальних планів, застосування диференційованого підходу, використання інтерактивних інструментів та забезпечення зворотного зв'язку (Топузов (Ред.), 2023).

Подолання освітніх втрат у змішаному навчанні має більше технологічних можливостей в освітньому процесі та потребує комплексного підходу. Специфіка змішаного навчання в основній школі полягає в поєднанні очного навчання в класі з дистанційною роботою учнів (наприклад, із використанням електронних ресурсів, відеоуроків), що дає змогу індивідуалізувати освітній процес, врахувати різні темпи навчання та потреби дітей. Вчителі в такій моделі виступають радше фасилітаторами та менторами, а учні отримують більшу самостійність, розвиваючи цифрові навички й відповідальність за власне навчання.

В умовах змішаної форми навчання, актуальним стає оновлення її навчально-методичного забезпечення із застосуванням сучасних можливостей цифровізації освіти. Процес реалізації технологій подолання освітніх втрат має бути організований під кутом зору логіки компетентнісного підходу та мати коригувальну спрямованість навчального матеріалу (Трубачева та ін., 2023).

Підвищенню ефективності цього процесу мають сприяти цифрові технології, які застосовуються для подолання освітніх втрат шляхом індивідуалізації навчання, використання інтерактивних платформ і додатків для засвоєння матеріалу, надання миттєвого зворотного зв'язку та стимулювання креативності учнів. Онлайн-школи, персоналізовані навчальні матеріали та консультації дають змогу учням долати прогалини в знаннях за власним темпом, особливо це актуально в умовах змішаного навчання. Тому доцільно приділити увагу аналізу можливостей процесу цифровізації в реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат учнів гімназії, з урахуванням їхніх індивідуальних і вікових особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Моніторингові дослідження якості освітнього процесу, проведені у 2022–2024 рр. під час воєнного стану в Україні, засвідчили зниження успішності учнів закладів загальної середньої освіти на 30–40%. У зв'язку з цим проблема освітніх втрат в Україні набула актуальності й викликала увагу освітянської спільноти. Міністерство освіти і науки України вживає заходи для подолання освітніх втрат, що передбачають створення програм підтримки учнів, розвиток цифрових освітніх інструментів, підвищення кваліфікації вчителів та психосоціальну підтримку учасників освітнього процесу. Додатково впроваджуються зміни до освітніх програм, поширюються найкращі практики, організовуються додаткові заняття та консультації для учнів, а також залучаються батьки до освітнього процесу. Міністерство освіти і науки розробило технологію та рекомендації щодо організації програм із надолуження освітніх втрат. Цільовою аудиторією таких програм є діти молодшого та середнього шкільного віку, які тривалий час мали обмежений доступ до очної чи дистанційної освіти або не мали такого доступу взагалі. Метою програм є надання учням можливості засвоїти пропущений матеріал для їх повернення до формальної системи освіти. Використовувати такі програми можуть заклади освіти, органи управління освітою та інші організації. Рекомендації містять визначення та принципи організації програм та перелік суб'єктів їх упровадження (Екосистема для надолуження освітніх втрат, 2024).

Науковці Інституту педагогіки НАПН України підготували низку колективних методичних рекомендацій, присвячених діагностиці та компенсації освітніх втрат у загальній середній освіті України. Значну увагу в цих посібниках приділено аналізу зарубіжного досвіду з питань освітніх втрат. Зокрема, проблему освітніх втрат у міжнародному освітньо-науковому просторі досліджували О.З. Глушко, А.П. Джурило, С.М. Кравченко, О.І. Локшина, О.О. Максименко, О.М. Шпарик, у працях яких проаналізовано наявні стратегії запобігання та мінімізації наслідків навчальних втрат. Міжнародний досвід діагностики освітніх втрат проаналізовано у публікації О. І. Локшиної, де зазначено, що сьогодні використовуються кілька підходів до оцінювання навчальних втрат. Один із них ґрунтується на мінімальному рівні володіння навичками, який трактується як еталон базових знань у певній предметній області, зокрема з математики і читання тощо, та вимірюється за допомогою оцінювання результатів навчання. Другий підхід базується на співвідношенні шкільних років і навчального прогресу учнів. (Топузов, 2023).

Проблема індивідуалізації навчання як засобу компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнний час досліджувалась науковцями О.В. Малихіним, Н.О. Арістовою та С.В. Алексеєвою. Ними було розроблено

методичні рекомендації, в яких обґрунтовано технології індивідуалізації навчання як засіб компенсації освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Представлено індивідуалізовані дидактичні (психолого-дидактичні) впливи, спрямовані на компенсацію освітніх втрат учнів в умовах воєнного стану й у повоєнний час, які мають реалізовуватися на мотиваційному, організаційному, змістовому, діяльнісному та рефлексійному рівнях (Топузов та ін., 2024).

Аналіз сучасних досліджень, присвячених розв'язанню проблеми освітніх втрат, дав змогу зробити висновки про те, що відновлення освітнього процесу в Україні має супроводжуватись упровадженням технологій подолання освітніх втрат. Проте вивченню можливостей процесу цифровізації в реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат в умовах змішаного навчання учнів гімназії сьогодні приділено недостатню увагу.

Метою статті є аналіз особливостей реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат учнів гімназії в умовах змішаного навчання та можливостей електронних освітніх додатків і цифрових інструментів у підвищенні ефективності цього процесу.

Завдання статті: схарактеризувати особливості реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат учнів гімназії в умовах змішаного навчання; обґрунтувати доцільність застосування електронних освітніх додатків та цифрових інструментів у навчально-методичному забезпеченні цих технологій з метою підвищення їхньої ефективності.

Методи дослідження: аналіз особливостей реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат учнів гімназії в умовах змішаного навчання та доведення доцільності застосування електронних освітніх додатків і цифрових інструментів у навчально-методичному забезпеченні цих технологій з метою підвищення їхньої ефективності.

Результати та обговорення. Поняття «освітні втрати» характеризує недостатність знань та навичок учнів, спричинену перериванням або обмеженнями в навчанні, що може призвести до прогалин у їхньому всебічному розвитку (інтелектуальному, соціальному, емоційному). Освітняни часто заміняють поняття «освітні втрати» поняттям «навчальні втрати», хоча згідно із Законом України «Про освіту», сьогодні, саме освітній процес розглядається як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей. При цьому освітню діяльність спрямовано на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та неформальній освіті. У зв'язку з цим вважаємо недоречним збільшувати кількість понять, які характеризують згадане явище.

Державна служба якості освіти України провела у грудні 2022 – січні 2023 р. дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни. Дослідженням було охоплено 150 шкіл з усіх областей України. В онлайн-анкетуванні взяли участь директори шкіл, вчителі, учні та батьки.

За результатами дослідження було з'ясовано, як працюють заклади освіти в умовах воєнного стану та як війна вплинула на доступ дітей до освітнього процесу. Автори дослідження також визначили професійні та організаційні виклики, потреби, з якими стикнулися заклади освіти і педагогічні працівники в умовах війни, зібрили інформацію про рівень технічного забезпечення учасників освітнього процесу у сільській та міській місцевості, дослідили, якими, на думку педагогів, є результати навчання учнів.

Під час воєнного стану в Україні близько 800 тис. школярів змінили форму здобуття освіти з денної на дистанційну (із 17 669 учнів у 2021 р. до 772 909 у 2022 р.) та сімейну (домашню) (з 4695 до 64 409 учнів відповідно). Найбільше ці зміни стосуються Сходу та Півдня країни, звідки близько 40 та 30% учнів відповідно були вимушені виїхати за кордон чи до інших регіонів країни.

З огляду на постійну загрозу безпеці учасників освітнього процесу в першому півріччі 2022/23 н. р. не вдалося відновити очне навчання у повному обсязі. Лише 15% закладів освіти працювали очно, 33 – дистанційно, 51% – змішано, поєднуючи очне та дистанційне навчання. На Сході та Півдні України переважало дистанційне навчання, у Центрі та на Півночі – змішане, на Заході – змішане навчання в містах та очне у селах.

Педагогічне навантаження більшості вчителів (не менше 70%) в умовах війни не змінилося. Педагоги з-поміж тих, у кого навантаження зросло (близько 15%), передусім пов'язували це із запровадженням змішаного режиму роботи закладу, до якого вчителі ще не були готові на той час.

Міжнародною організацією ЮНЕСКО було визначено чинники, які вплинули на освітні втрати і призвели до різкого зниження успішності учнів на 30-50%, та виокремили низку проблем освіти, які можуть спричинити кризу сьогодення. Серед них зокрема:

- 1) навчання з ризиком для життя під час повномасштабної війни;
- 2) дотримання безпеки під час тривоги;
- 3) напружений психоемоційний стан, психологічна втома;
- 4) освітні втрати та погіршення якості освіти через обставини, пов'язані з неповноцінним навчанням під час війни;
- 5) рух учнів та наповнюваність класів до 40–50 осіб;
- 6) перевантаження вчителів, організація компенсаторних занять для надолуження програмного матеріалу;
- 7) зростання вимог до цифрової компетентності вчителів у цифровому освітньому середовищі.

Моніторингове дослідження якості освітнього процесу в 2024 р., проведене Державною службою якості освіти, виявило, що хоч адаптивність закладів (гнучкі графіки, індивідуальний підхід, різні форми навчання) дала змогу забезпечити доступ до освіти, психоемоційний стан учасників освітнього процесу залишається найсуттєвішим викликом, особливо на сході України. Дослідження охопило різні аспекти: від форм навчання до освітніх втрат, виявивши потребу в регіонально диференційованих підходах для подолання цих втрат.

З метою покращання якості освітнього процесу в Україні запустили програму «Екосистема для надолуження освітніх втрат», яка дає змогу українським школярам отримувати доступ до інтерактивних уроків із підтримкою менторів, тестуванням на основі штучного інтелекту та зворотним зв'язком. Цю програму вперше запровадили в Цифрових освітніх центрах, що працюють в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях. Ця програма дає українським школам можливість широко використовувати інноваційний формат «перевернутого класу». Екосистема передбачає застосування штучного інтелекту, інтерактивних кейсових уроків та «Убер-Школи», що змінює процес навчання. Наразі систему використовують для надолуження освітніх прогалів, оскільки це є важливою проблемою і для освітньої системи, і для учнів, котрі

через різні причини пропустили багато навчального матеріалу (Екосистема для надолуження освітніх втрат, 2024).

Формат “перевернутого класу” полягає в тому, що учні самостійно опановують матеріал, а вчителі виступають у ролі менторів, надаючи підтримку за потреби, замість традиційного викладання. Цей підхід широко використовується в США та країнах ЄС. Екосистема дає змогу учням проходити тестування на основі штучного інтелекту (ШІ), який оцінює рівень знань з обраного предмета. Результати тестування відображаються кольоровою індикацією: зеленим, жовтим або червоним, що показує, які теми добре засвоєно, а над якими слід ще попрацювати. Після цього учні самостійно опрацьовують теми за допомогою інтерактивних кейсових уроків, доступних на порталі. Алгоритм охоплює тестування на основі ШІ, самостійне навчання за допомогою інтерактивних кейсових уроків та можливість консультацій з учителем.

Завдяки структурі зазначеної програми створюються умови, що дають змогу одному вчителю під час уроків ефективно взаємодіяти з учнями різних класів, які самостійно засвоюють більшу частину матеріалу й звертаються до вчителя лише по конкретну допомогу. Така система може бути впроваджена в багатьох школах України, особливо у громадах, де через безпекові умови навчання офлайн поки що неможливе. Екосистема, крім того, надає можливість учням оперативно звертатися до вчителя через модуль “Убер-Школа”.

У м. Києві 7 жовтня 2023 р. відбувся Форум «Освітнє відновлення: шлях до надолуження», на якому учасники проекту обмінювалися інноваційними ідеями та найкращими практиками в галузі освіти, які спонукали керівництво освітніх закладів до заглиблення в аналіз питань, пов'язаних з освітніми втратами, та визначення конкретних стратегій, які допоможуть надолужити ці втрати.

Надолуження освітніх утрат також здійснюється за підтримки UNICEF Ukraine в межах проекту благодійного фонду «Освітня фундація MriyDiy».

Метою проекту освітнього центру MriyDiy є надолуження освітніх утрат учнів 3–10-х класів через проведення групових занять із математики та української мови у форматі офлайн та надання психоемоційної підтримки, зокрема через організацію психологічних тренінгів для учнів і навчання вчителів. Передбачалось проведення консультаційних групових занять, створювались можливості для комунікації учнів з однолітками та навчання в індивідуальному темпі. Учителі мали змогу консультуватися з таких питань: оптимізація навчальних програм, діагностика освітніх втрат, методика викладання предметів, вікова психологічна та емоційна грамотність, складання діагностичних тестів для визначення рівня проблем учнів з основних предметів.

Як бачимо, ці програми було створено на основі змішаної форми навчання, яка має значні можливості для подолання освітніх втрат учнів. До її характерних особливостей можна віднести такі: 1) навчання поєднує традиційну роботу в класі із самостійною роботою та навчанням онлайн. Наприклад, учні можуть вивчати теорію вдома, а на уроці виконувати практичні завдання й обговорювати результати проектної діяльності; 2) впроваджуються різні види індивідуалізованого навчання, завдяки яким створюються умови для роботи у власному темпі, для повторення складних тем, а також вибору зручного графіка навчання, який враховує індивідуальні потреби учнів; 3) вчитель має можливість консультувати та координувати самостійну діяльність учнів і спрямовувати їхній освітній процес, створювати умови для зворотного

зв'язку, допомагати учням долати труднощі та освітні втрати; 4) учні набувають практичних навичок роботи з цифровими технологіями та електронними ресурсами, що є важливим у сучасному світі; 5) змішане навчання стимулює розвиток самостійності, самоконтролю та відповідальності учнів за процес навчання, що зменшує відсоток їхніх освітніх втрат; 6) зменшується частка лекційного матеріалу, а натомість збільшується час на практичні завдання, проєкти, групову роботу та розв'язання проблемних освітніх ситуацій, що сприяє підвищенню мотивації навчання учнів; 7) збільшується частка освітнього процесу, присвячена співпраці учнів між собою та з учителем, що дає змогу ділитися досвідом і знаходити нові рішення.

Освітні виклики активізували пошук цифрових рішень для їх подолання. Ключовими напрямками застосування цифрових технологій для подолання освітніх втрат учнів в умовах змішаного навчання було визначено такі:

1. *Індивідуалізація та адаптація*: використання цифрових інструментів дає змогу вчителям створювати персоналізовані навчальні плани та матеріали, що відповідають потребам і рівню знань кожного учня; онлайн-курси та індивідуальні робочі листи допомагають учням самостійно працювати над прогалинами у знаннях.

2. *Інтерактивні та гейміфіковані ресурси*: освітні платформи, інтерактивні додатки та відеоуроки роблять процес навчання цікавішим і ефективнішим; гейміфіковані ресурси та інтерактивні завдання стимулюють мотивацію та покращують запам'ятовування матеріалу.

3. *Миттєвий зворотний зв'язок*: цифрові інструменти надають учням можливість одразу отримувати зворотний зв'язок, що допомагає їм швидко виявляти помилки й удосконалювати свої навички.

4. *Можливості для консультацій та підтримки*: системи на кшталт "Убер-Школи" допомагають учням миттєво звертатися по допомогу до вчителя в онлайн-режимі, індивідуальні онлайн-консультації – роз'яснити матеріал і відповісти на конкретні запитання.

5. *Розвиток навичок*: використання цифрових технологій сприяє розвитку критичного мислення, креативності, пам'яті та навичок вирішення проблем; також це допомагає учням розвивати цифрові навички, що є надзвичайно важливим у сучасному світі.

6. *Психосоціальна підтримка*: на додаток до освітнього контенту цифрові технології можуть використовуватися для надання психосоціальної підтримки учням, які пережили травматичні події.

Будь-яка технологія подолання освітніх втрат має універсальні кроки її реалізації, які в цілому зводяться до такого.

Крок 1. Діагностування освітніх втрат.

Діагностику динаміки результатів навчання учнів варто проводити тричі на рік: на початку, в середині та наприкінці навчального року.

Технологія діагностики освітніх втрат учнів має охоплювати такі етапи:

1. Визначення результатів навчання, які підлягатимуть діагностиці.

Важливо визначити найважливіші результати з навчальної програми за минулий період, без яких неможливе подальше вивчення предмета.

2. Розроблення або відбір діагностичного інструментарію.

Розроблення діагностичного інструментарію – досить складна справа, тому доцільно скористатися діагностичними тестами, що розміщені на платформі «Всеукраїнська

школа онлайн» (ВШО). У випадку розроблення власного інструментарію, бажано формувати завдання так, щоб одне завдання охоплювало конкретний результат навчання та стосувалося конкретної теми. Також може бути застосований один кейс (ситуація, текст, задача) і низка завдань до нього, спрямованих на діагностику окремих результатів.

Для швидкої обробки результатів краще застосовувати цифрові інструменти.

3. Проведення діагностичної роботи.

Бажано створити комфортні умови для учнів для зменшення впливу стресу на результати діагностики, водночас слід унеможливити порушення академічної доброчесності. Підвищенню точності результатів діагностування сприятиме ознайомлення учнів з його метою.

4. Ознайомлення учнів із результатами діагностування.

Щоб виявити, чи було досягнуто очікуваний результат, необхідно розробити якісний діагностичний інструмент, орієнтований на вимірювання конкретних показників. Недоотримання учнями балів за підсумками тестування з використанням такого інструменту може свідчити про навчальні втрати. Також результати тестування можуть визначити обсяг того матеріалу, який не було засвоєно учнями. З цією метою доцільно використовувати діагностичні тести на платформі ВШО. Їх розробили в межах ініціативи «Збереження доступу до шкільної освіти» від проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe).

Крім діагностичних тестів, на сайті «Всеукраїнської школи онлайн» є відеоуроки із завданнями для учнів 5–11-х класів. Міністерство освіти і науки України затвердило технологію для подолання освітніх розривів серед дітей прифронтових регіонів. Завдяки проекту «Цифрові інструменти для подолання відставання у навчанні, соціально-емоційного розвитку та оцінки стану психічного здоров'я для найбільш вразливих дітей» тисячі українських учнів молодших класів отримали шанс наздогнати шкільну програму та поліпшити емоційний стан.

5. Узагальнення результатів щодо успішності виконання діагностичних робіт, систематизація визначених освітніх втрат для подальшої організації групових видів навчальної діяльності з їх подолання.

6. Планування роботи щодо компенсації освітніх втрат.

Крок 2. Компенсація освітніх втрат. Процес залежить від їх обсягу та кількості учнів, які мають такі втрати.

Технологія компенсації освітніх втрат учнів

1. Аналіз відомих підходів до реалізації цього процесу. Зокрема можна виокремити: надання додаткових завдань для самостійного опрацювання; індивідуальні та групові консультації та навчання під час канікул; додатковий рік навчання; адаптація календарно-тематичного планування з певного навчального предмета (уцілення, узагальнення, перерозподіл навчального часу для додаткового вивчення незасвоєних тем);

адаптація навчальної програми (розроблення на рівні школи власної навчальної програми з перерозподілом часу та результатів навчання);

застосування технології диференційованого навчання (створення різнорівневих класів або груп учнів у класі).

2. Визначення найбільш доцільних та ефективних підходів подолання освітніх втрат для освітнього закладу.

Складаючи освітню програму, навчальний план, річний план роботи, кожен освітній заклад ураховує рекомендації Міністерства освіти і науки, дослідження Державної служби якості освіти України щодо надолуження освітніх утрат.

Одним із перших кроків у плануванні заходів щодо надолуження освітніх утрат може стати перерозподіл годин варіативної частини навчального плану на проведення індивідуальних та групових консультацій для здобувачів освіти з основних предметів: української і англійської мови, математики, фізики, хімії.

3. Створення педагогічних умов для підвищення мотивації учнів до активної та свідомої діяльності з компенсації їхніх освітніх втрат. З огляду на їхні прогалини і втомленість після навчального дня та особливість занять із надолуження, одним із ефективних шляхів розвитку в учнів зацікавленості у навчанні є гра.

У процесі гри учні не помічають, що навчаються, активно допомагаючи одне одному, поповнюють свої знання, уміння й навички, розвивають увагу, мислення, самостійність. Учні розв'язують пізнавальні навчальні завдання, запропоновані їм у цікавій формі, і, отже, опановують досвідом розумової діяльності, виробляють уміння застосовувати знання в різних ситуаціях.

Учні беруть участь у грі й навчаються із задоволенням, а це позитивно впливає на засвоєння ними знань або формування вмій. Гра спочатку приваблює поставленими завданнями, труднощами, які необхідно подолати, а потім дає радість відкриття, відчуття подоланої перешкоди.

Під час уроків і занять учителі намагаються урізноманітнити навчальну діяльність, для чого використовують різні за формою проведення дидактичні ігри – індивідуальні, групові.

Подобається учням метод «За-проти», в ході якого вони вчаться захищати власну позицію та вислуховувати думку інших, тобто ознайомлюються з альтернативними поглядами, метод «Мозкова атака», який дає змогу колективно працювати над розв'язанням певної проблеми. Часто використовують метод «Асоціативний куцц».

З метою підвищення активності учнів, створення позитивного наstoю використовую елементи технології «Створення ситуації успіху». Ефективним також є застосування на уроках інтерактивних методів навчання, які допомагають привнести в навчальний процес елементи дослідження, пошуку, порівняння різноманітних фактів, явищ, позицій, висновків. Цифровій реалізації цієї технології має сприяти сайт Liveworksheets – сайт безплатних інтерактивних завдань на будь-які теми. Учитель може знаходити готові вправи або створювати власні. Свої завдання можна розмістити в інтерактивному зошиті, який зберігається на сайті. Також на сайті учень може самостійно перевірити помилки або надіслати результат на електронну адресу вчителя.

На сайті для закріплення чи повторення матеріалу вчителі часто використовують: <https://learningapps.org/index.php?category=100&s=>, <https://naurok.com.ua/> та <https://wordwall.net/uk>

Для здійснення рефлексії й оцінювання одержаних результатів у процесі реалізації педагогічних технологій подолання освітніх втрат важливим є забезпечення зворотного зв'язку. Як показало дослідження, до найпопулярніших цифрових застосунків, які

вчителі використовують для зворотного зв'язку з учнями під час перевірки їхніх навчальних досягнень, належать: Google Forms, Word Wall, Kahoot та LearningApps. Оцінюванню мають підлягати такі складники ключових компетентностей: мінімальний досвід діяльності, або попередній етап її сформованості – соціальна та особистісна мотивація необхідності її подальшого формування; знання, уміння, навички, необхідні для цього формування; способи діяльності на певному етапі її формування та рефлексія ефективності одержаного.

Одним із важливих напрямів роботи з подолання освітніх втрат є підвищення рівня самостійності освітньої діяльності здобувачів освіти, їхньої навчальної вмотивованості, усвідомленості та активності в освітньому процесі. Процес підвищення рівня самостійності учнів має насамперед базуватися на диференційованому підході до навчання. Диференційований підхід у подоланні освітніх втрат – це гнучке коригування методів навчання з урахуванням індивідуальних потреб учнів, яке передбачає індивідуалізацію завдань, методів викладання та оцінювання. Для цього потрібно спершу провести діагностику, потім розробити індивідуальний план надолуження з відповідним матеріалом і режимом, а також застосувати формувальне оцінювання, що сигналізує про потребу учня в підтримці, а не про його нездатність. Ефективність реалізації такого підходу великою мірою залежатиме від розроблення завдань, які диференціюються за рівнем складності та самостійності їх виконання (Трубачева та ін., 2023).

Значну роль у цьому процесі відіграє також застосування технологій спрямованих на розвиток креативності учнів. При цьому учень отримує матеріал для конструювання, однак йому не дають готових знань про нього. Він створює продукт діяльності (гіпотезу, твір, виріб), а потім за допомогою вчителя зіставляє його з відомими аналогами в цій галузі. У результаті учень переосмислює свій результат і відбувається його особистісне перетворення (зміна в почуттях, знаннях, здібностях і досвіді). Реалізації педагогічних технологій такого типу може сприяти навчальна платформа MOODLE. Тут створено умови для представлення навчального матеріалу в різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, вебсторінка); є можливість тестувати та опитувати школярів із використанням запитань закритого й відкритого типу; виконувати завдання з можливістю пересилати відповідні файли (Трубачева та ін., 2025).

Доцільно також використовувати захоплення дітей грою в комп'ютерні ігри через адаптацію їхніх технологій до навчального процесу. Популярними є платформи, де вчителі можуть створити свої освітні онлайн-ігри: Classcraft, Learningapps, MineTest. Нестандартні форми і методи на заняттях стимулюють мислення учнів, підвищують їхню активність у набуванні знань, виробленні практичних умінь і навичок, що є особливо важливим у процесі подолання освітніх втрат.

Використання різних нестандартних форм роботи дає позитивні наслідки, сприяє розширенню світогляду учнів, розвитку їхніх фантазії та здібностей, дає можливість урізноманітнювати форми роботи на уроці.

Одним із можливих рішень також може стати впровадження catch-up стратегій – комплексного плану дій, який допоможе закладам освіти ефективно й системно підтримати учнів у надолуженні втраченого. Проте ідеальної стратегії компенсації навчальних втрат не існує: кожен обраний шлях матиме свої переваги та недоліки.

Тому вибір підходів та прийняття рішення щодо кожного учня мають відбуватися індивідуально.

З результатів моніторингу якості результатів освіти в умовах змішаного навчання під час війни можна зробити висновок, що компенсація втрат у навчальному часі (пропущені навчальні заняття) найчастіше відбувається через надання учням навчальних матеріалів (презентація, відео, аналогічні навчальні заняття онлайн) та завдань для самостійного опрацювання. У роботі з дітьми використовуються різноманітні види роботи: у парах та групах, тестування, вебквести, складання схем, відеоматеріали, дискусії тощо.

Як показав аналіз досліджених підходів, освітяни-практики доходять висновку про необхідність застосування технологій та засобів навчання, що стимулюватимуть інтерес учня до навчання, є доступними, містять достовірну наукову інформацію, сприяють розвитку самостійного мислення, формують цілісний світогляд.

Водночас складно оцінити, як часто реалізовувалися вказані заходи з огляду на те, що більшість вчителів скаржаться на брак умов та можливостей: відсутність електрики та інтернету, брак вільного часу в педагогів, різні часові пояси в учнів та вчителів, небажання учнів та їхніх батьків надавати додатковий час навчанню.

Для того щоб ефективно спілкуватися та взаємодіяти з дітьми та дорослими, учителям також потрібно мати певний рівень психологічної обізнаності. Звичайно, дуже важливою є робота психолога. Своєчасна допомога учасникам освітнього процесу може сприяти поступовому відновленню психоемоційного стану людини, прагненню не здаватися, долати труднощі, повноцінно жити далі та допомагати собі та іншим.

Психоемоційна підтримка в процесі надолуження освітніх втрат допомагає сформувати навички емоційної стійкості та підтримати психічне здоров'я дітей через неформальне навчання та взаємодію з дорослими. Психологічні курси з психоемоційної підтримки допомагають дітям впоратися зі стресом та набути навичок емоційного саморегулювання.

Цифровий скринінг емоційного стану став важливим інструментом діагностики, що дає змогу виявляти комплекс симптомів посттравматичного стресового розладу в дітей. У цифровий підручник eKidz.eu, який використовується для подолання освітніх втрат, інтегровано спеціальний опитувальник, який допомагає оцінювати базові показники емоційного добробуту учнів і застосовувати ефективні психологічні методики підтримки.

З огляду на умови воєнного стану, вивчення та розуміння проблем дитини в освітньому процесі пошук шляхів надолуження освітніх втрат допоможе їх подолати й надати якісні освіти послуги на рівні закладу загальної середньої освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Процес подолання освітніх втрат в умовах змішаного навчання передбачає діагностику, адаптивне планування цього процесу з метою їх компенсування на основі підходів індивідуалізації та диференціації навчання в процесі реалізації педагогічних технологій. На ефективність цього процесу значно впливає використання цифрових інструментів та електронних освітніх додатків у таких аспектах, як виявлення прогалів, індивідуалізація та диференціація шляхів їх надолуження в процесі реалізації технологій подолання освітніх втрат учнів. Ключовими напрямками застосування цифрових технологій для подолання освітніх втрат учнів в умовах змішаного навчання було визначено такі: індивідуалізація, диференціація та адаптація (використання цифрових інструментів дає змогу вчителям створювати персоналізовані навчальні плани та матеріали, що

відповідають потребам і рівню знань кожного учня); інтерактивні й гейміфіковані ресурси; миттєвий зворотний зв'язок; можливості для консультацій та підтримки; розвиток навичок (використання цифрових технологій сприяє розвитку в учнів умінь самостійного здобуття знань, критичного мислення, креативності, пам'яті та навичок вирішення проблем; також це допомагає учням розвивати цифрові навички); психосоціальна підтримка (цифрові технології можуть використовуватися для надання психосоціальної підтримки учням, які пережили травматичні події).

Подальшого розвитку набувають технології діагностування та компенсування освітніх втрат учнів, які мають значною мірою ґрунтуватися на диференційованому підході до розроблення тестів, цифрових додатків та електронних освітніх ресурсів.

Використані джерела

Екосистема для надолуження освітніх втрат: програма. (2024). <https://www.aitest.in.ua/>

Топузов, О. М. (Ред.). (2023). *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України* (Методичні рекомендації). Київ: Педагогічна думка. <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>

Топузов, О. М., Алексєєва, С. В., Малихін, О. В., & Арістова, Н. О. (2024). *Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у базовій школі* (Методичний посібник). Київ: Освіта. <https://undip.org.ua/library/indyvidualizatsiia-navchannia-v-umovakh-zmishanoi-formy-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-u-bazoviy-shkoli-metodychnyy-posibnyk/>

Топузов, О., & Засєкіна, Т. (ред.). (2023). *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи* (Методичні рекомендації). Київ: Педагогічна думка. https://osvita.ua/doc/files/news/898/89833/Metodychni_rekomendatsii_interaktyv.pdf

Трубачева, С., Прохоренко, О., & Калиш, Л. (2023). Особливості діагностики та компенсації втрат у навчанні учнів засобами технології самостійного набуття знань з використанням електронних освітніх додатків. *Проблеми сучасного підручника*, (31). <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-31-271-279>

Трубачева, С., Прохоренко, О., Калиш, Л., & Коник, О. (2025). Можливості метапредметних технологій навчання у подоланні освітніх втрат учнів в умовах цифровізації освіти. *Проблеми сучасного підручника*, (34). <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-377-388>

Цифрові інструменти для подолання відставання у навчанні, соціально-емоційного розвитку та оцінки стану психічного здоров'я для найбільш вразливих дітей: проєкт (2025). <https://mon.gov.ua/news/ministerstvo-osvity-i-nauky-ukrainy-zatverdilo-tekhnologiiu-dlia-podolannia-osvitnikh-rozryviv-sered-ditei-pryfrontovykh-rehioniv>

References

Ekosystema dlia nadoluzhennia osvitnikh vtrat: prohrama. (2024). <https://www.aitest.in.ua/> (in Ukrainian).

Topuzov, O. M. (Ed.). (2023). *Diahnostyka ta kompensatsiia osvitnikh vtrat u zahalnii serednii osviti Ukrainy* (Metodychni rekomendatsii). Kyiv: Pedahohichna dumka. <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/> (in Ukrainian).

Topuzov, O. M., Aliksieieva, S. V., Malykhin, O. V., & Aristova, N. O. (2024). *Indyvidualizatsiia navchannia v umovakh zmishanoi formy orhanizatsii osvitnoho protsesu u bazovii shkoli* (Metodychnyi posibnyk). Kyiv: Osvita. <https://undip.org.ua/library/indyvidualizatsiia-navchannia-v-umovakh-zmishanoi-formy-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-u-bazoviy-shkoli-metodychnyy-posibnyk/> (in Ukrainian).

Topuzov, O., & Zasiakina, T. (Ed.). (2023). *Zahalna serednia osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu ta vidbudovy: realii, dosvid, perspektyvy* (Metodychni rekomendatsii). Kyiv: Pedahohichna dumka. https://osvita.ua/doc/fles/news/898/89833/Metodychni_rekomendatsii_interaktyv.pdf (in Ukrainian).

Trubacheva, S., Prokhorenko, O., & Kalysh, L. (2023). Osoblyvosti diahnostryky ta kompensatsiyi vtrat u navchanni uchniv zasobamy tekhnolohiyi samostiynoho nabuttya znan z vykorystanniam elektronnykh osvitnikh dodatktiv. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (31). <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-31-271-279> (in Ukrainian).

Trubacheva, S., Prokhorenko, O., Kalysh, L., & Konyk, O. (2025). Mozhlyvosti metapredmetnykh tekhnolohiy navchannya u podolanni osvitnikh vtrat uchniv v umovakh tsyfrovizatsiyi osvity. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, (34). <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-377-388> (in Ukrainian).

Tsyfrovi instrumenty dlia podolannia vidstavannia u navchanni, sotsialno-emotsiinoho rozvytku ta otsinky stanu psykhhichnoho zdorovia dlia naibilsh vrazlyvykh ditei: proiekt (2025). <https://mon.gov.ua/news/ministerstvo-osvity-i-nauky-ukrainy-zatverdilo-tekhnolohiiu-dlia-podolannia-osvitnikh-rozryviv-sered-ditei-pryfrontovykh-rehioniv> (in Ukrainian).

Svitlana Trubacheva, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Innovations and Strategies for Educational Development of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Polina Zamaskina, Director, Gymnasium No. 290, Kyiv, Ukraine

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES FOR OVERCOMING EDUCATIONAL LOSS OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract. The article is devoted to the analysis of the features of the implementation of pedagogical technologies for overcoming educational losses of gymnasium students in the conditions of blended learning and the capabilities of digital tools and electronic educational applications in the educational and methodological support of these technologies.

Overcoming educational losses in the conditions of blended learning involves diagnostics, adaptive planning of the process of compensating for these losses based on approaches to individualization and differentiation of learning, while applying flexible methods and technologies of blended learning, psychological support and cooperation of the participants in the process. The use of digital tools and electronic educational applications has a significant impact on the effectiveness of this process in such aspects as: diagnostic means of identifying

gaps, individualization and differentiation of ways to overcome them in the process of implementing pedagogical technologies in the conditions of blended learning of gymnasium students.

The key areas of application of digital technologies to overcome educational losses of students in blended learning conditions were identified as follows: individualization, differentiation and adaptation (the use of digital tools allows teachers to create personalized curricula and materials that meet the needs and level of knowledge of each student); interactive and gamified resources; instant feedback; opportunities for consultations and support; skills development (the use of digital technologies contributes to the development of students' skills of independent acquisition of knowledge, critical thinking, creativity, memory and problem-solving skills; it also helps students develop digital skills); psychosocial support (digital technologies can be used to provide psychosocial support to students who have experienced traumatic events).

Technologies for diagnosing and compensating for students' educational losses are undergoing further development, which should be largely based on a differentiated approach to the development of tests, digital applications and electronic educational resources.

Keywords: technologies for overcoming educational losses of students; digitalization of education.

УДК 371.214:372.853:373.5.016

Подано до редакції: 26.08.2025

Прийнято після рецензування: 11.10.2025

Затверджено до друку: 22.12.2025

Опубліковано: 29.12.2025

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-35-57-66>

РОЛЬ ПІДРУЧНИКА І МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ В КОМПЕТЕНТНІСНОМУ ТА ДІЯЛЬНІСНОМУ НАВЧАННІ

Тетяна Засєкіна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9362-5840>
zasekina.t@gmail.com

Марія Тишкова, науковий співробітник відділу STEM-освіти Інституту
педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6976-7440>
maria_td@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано взаємодію модельної навчальної програми (МНП) та підручника як ключових дидактичних інструментів реалізації компетентнісного й діяльнісного підходів у сучасній українській освіті.